

РОЗДІЛ 3. ЗАЙНЯТІСТЬ ТА СОЦІАЛЬНА ІНФРАСТРУКТУРА

УДК 330.190.2:631.6

ВПЛИВ ГРОШОВО – КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ НА РІВЕНЬ ЖИТТЯ УКРАЇНЦІВ

Ж. С. ШИЛО
О.Ю.ПОЛІЩУК

Дана стаття присвячена аналізу розвитку окремих сегментів грошово-кредитного ринку України. Досліджується вплив іноземних та вітчизняних інвестицій на розвиток економіки та добробуту населення. Встановлюється залежність рівня життя населення від політики національного банку.

This article is devoted the analysis of development of separate segments of money – and – credit market of Ukraine. Influence of foreign and domestic investments is probed on development of economy and welfare of population. Dependence of standard of living of population from the policy of National Bank is set.

Ключові слова: грошово – кредитна політика, середньомісячні грошові доходи, прямі іноземні інвестиції, вітчизняне кредитування.

Як відомо, доходи громадян в тому числі і реальна заробітна плата яка прямо впливає на добробут населення країни, є концентрованим вираженням ефективності економіки і соціальної політики держави, яка в свою чергу повинна, поряд із стабілізаційними заходами, здійснювати рішучі кроки у сферах: структурних реформ, грошово-кредитної політики, фіскальної політики, соціального захисту.

Саме тому, оцінка вивчення та розроблення проблем регулювання грошово – кредитного ринку привертають увагу не тільки політиків, економістів а й українських вчених, таких як Жаліло Я., Шаповалов А., Гребеник І., Гальчинська Т., Ломанов І., Гендлер Г., Осовий Г.

©Ж. С. Шило - к.е.н., доцент Національного університету водного господарства і природокористування;

©О.Ю. Поліщук - викладач Рівненського державного гуманітарного університету

В існуючих наукових працях аналізується діяльність різних секторів грошово – кредитного ринку, проте попри ґрунтовні наукові розвідки вітчизняній науково – дослідницькій думці варто поглибити аналіз стану та перспектив впливу грошово – кредитної політики на регулювання доходів населення і як наслідок його добробуту в країні.

Метою даної статті є: дослідити і проаналізувати розвиток окремих сегментів грошово – кредитного ринку України.

Як відомо в роки реформ існувала проблема між жорсткою грошово-кредитною політикою НБУ та м'якими бюджетними обмеженнями, яких дотримувався уряд, що не могло не впливати на рівень життя населення. До того ж на розвиток грошово – кредитного ринку впливала і ситуація в макроекономічній сфері.

В останні роки намітилась стала тенденція до поступового поживавлення темпів економічного розвитку поряд із позитивною динамікою соціальних показників, що сприяло збільшенню попиту на гроші як з боку юридичних, так і фізичних осіб, і знайшло своє відображення в рекордних для останніх років темпах приросту кредитних вкладень.

Прискорення економічного розвитку відбулось насамперед за рахунок [1]:

- Збереження високого рівня приватного споживання, чому сприяло зростання реальних наявних доходів населення на 13% в 2008 порівняно з попереднім роком, та зменшення рівня зареєстрованого безробіття за 2008 рік (І півріччя) з 7,1% до 6,8%. Реальна заробітна плата в цілому за 2008 рік збільшилась на 36,7% порівняно з відповідним періодом минулого року.

- Підвищення економічної активності – приріст інвестицій в основний капітал за вісім останніх років становив 4,02 рази (Капітальні вкладення в 2001 році – 32573 млн. грн, в 2008 році (січні - вересні)– 136971,4 (млн. грн.) - , а чистий приплив прямих іноземних інвестицій тільки у січні – вересні 2008 року оцінено в 37,6 млрд. дол. США, що на 27% більше ніж в аналогічному періоді минулого року. Загалом в період з 2000 – 2008 рік величина прямих іноземних інвестицій в Україну зросла з 3270,8 млн. дол. США., до 37621,5 млн. дол.. США, тобто в одинадцять з половиною разів.

При цьому середньомісячна номінальна заробітна плата працівників за цих же вісім років зростає в 7,8 рази., заощадження населення в 4, 66 рази. Все це свідчить про тісний зв'язок між величиною інвестицій в основний капітал, заробітною платою та заощадженнями. (Табл. 1.)

Таблиця 1

**Вибрані показники економічного та соціального
розвитку України [3]**

	1996	2000	2006	2007	2008 (прог- ноз)
Інвестиції в основний капітал (капітальні вкладення), млн. грн.	12557	23629	125254	188486	136971
Темпи зростання до відповідного періоду попереднього року, в порівняльних цінах, %	78,0	114,4	119,0	129,8	104,7
Грошові доходи населення, млн. грн.	40311	86911	479309	614984	515745
Темпи зростання до поп-го року, %	152,1	140,5	125,7	129,2	129,7
Середньомісячна номінальна заробітна плата працівників народного господарства, грн..	125,84	230,13	1041,4	1351	1787
Темпи зростання до середньомісячної заробітної плати за попередній рік, %	171,4	129,6	129,2	129,7	136,7

Найкраще зв'язок між величиною інвестицій в основний капітал і заробітною платою описує лінійна функція.

(Величина апроксимації при використанні експоненціальної функції рівна 0,991, при використанні логарифмічної – 0,912, поліноміальної – 0,993, степеневі – 0,993). Вона вказує на те що при зростанні інвестицій в основний капітал на 1%, величина середньомісячної номінальної заробітної плати зростає на 0,7%, при цьому дані в межах вибірки є достовірними, оскільки коефіцієнт кореляції між ними рівний 0,994, що вказує на тісну залежність аналізованих показників, стандартна похибка параметра при незалежній змінній при цьому рівна 0,0002. (Кореляція між інвестиціями і заощадженнями рівна 0,967).

Оскільки інвестиції є важливим чинником, що впливає на формування заробітної плати населення, проаналізуємо основні джерела і напрямки інвестування, а саме вкладів іноземних країн, як основної його складової.

Левову частку інвестицій в Україну, а саме 70%, здійснюють країни Європейського Союзу (Таблиця 2.). Так загальний обсяг інвестицій з країн Європейського Союзу на кінець 2008 року становив 37,6 млрд. дол.. США, або 72% від загального обсягу іноземних інвестицій, вкладених в економіку України. Нарощування обсягів інвестицій упродовж року відбулося значною мірою за рахунок суттєвого збільшення обсягів інвестованого капіталу з Кіпру – в 1,43 рази (на 2,5 млрд. дол.. США), Нідерландів – в 1,3 рази (на 742 млн. дол.. США), Росії – на 43% (на 635 млн. дол.. США).

Варто зазначити що за останні два роки ситуація змінилась. Так якщо до 2006 року найбільший обсяг інвестицій (83,5% від загального обсягу інвестованого капіталу), що надійшли з країн ЄС, традиційно був вкладений п'ятьма країнами: Німеччина – 35,3%, Кіпр – 18,9%, Австрія – 10,1% Великобританія – 9,8%, Нідерланди – 9,4%. То в 2008 році майже половина інвестується за рахунок лише двох країн – Німеччини та Кіпру.

Звичайно Німеччина й сьогодні залишається головним інвестором України із загальним обсягом інвестованого капіталу – 6,8 млрд. дол.. На території України діє 1217 підприємств з німецькими інвестиціями. А ще в 2000 році її обсяги становили лише 7,01% всіх прямих іноземних інвестицій. (На першому місці були Нідерланди – 9,2%, Великобританія – 7,6%,).

Таблиця 2

**Прямі інвестиції в Україну за основними
країнами інвесторами**

Країни	1999		2000		2007		2008 (прогноз)	
	млн. дол.	питома вага	млн. дол.	питома вага	млн. дол.	питома вага	млн. дол.	питома вага
Разом	3270,8	100	3865,5	100	29489,4	100	37621,5	100
Німеччина	229,5	7,0	239,7	6,2	5917,9	20,1	6826,9	18,1
Кіпр	х		х		5941,8	20,1	8534	22,7
Австрія	87,9	2,7	124,4	3,2	2075,2	7,0	2564,9	6,8
Велико- британія	249,1	7,6	297	7,7	1045,7	3,5	1248,7	3,3
Нідер- ланди	302,9	9,3	362	9,4	2511,2	8,5	3253,7	8,6
Франція	33,7	1,0	39,8	1,0	1046,2	3,5	1266,1	3,4
Росія	х		х		1462,2	5,0	2097,4	5,6

Основними напрямками німецьких інвестицій є металургія та оброблення металу – в 2008 році становили 87% від загального обсягу.

Інвестори з Кіпру вклали в 2008 році – 24,6% від загального обсягу коштів у підприємства, що здійснюють операції з нерухомістю, 20,1% - в оптову торгівлю, а також 17% - в переробну промисловість, 13,8% в фінансову. Інвестиції з Австрії вкладено переважно у фінансову діяльність (77,6%), з Нідерландів – у підприємства харчової промисловості та перероблення сільськогосподарської продукції (22,9%), в оптову торгівлю і посередництво в торгівлі (12,5%). Інвестиції з Великобританії були вкладені у підприємства переробної промисловості (32,5%), оптової торгівлі та посередництва в торгівлі (15,3%), а також операції з нерухомістю (15,3%), та фінансову діяльність (7,9%).

З рис.1. видно що заробітна плата працівників має пряму залежність від забезпеченості галузі, а саме від грошових та матеріальних засобів вкладених в її розвиток. Хоча тіснота

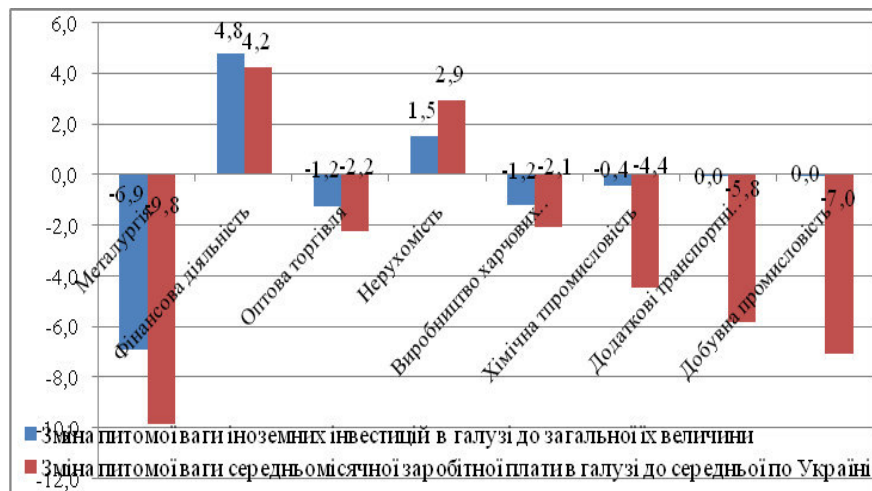

Рис. 1. Залежність зміни величини іноземних інвестицій і заробітної плати в галузі в 2006 – 2007 роках [2]

зв'язку між цими параметрами невисока. Коефіцієнт кореляції рівний 0,62, що свідчить про його наявність, але не тісну залежність.

Отже можна стверджувати, що від ефективності грошово – кредитної політики, також залежить величина заробітної плати населення. З іншого боку, на величину заробітної плати, впливає і можливість розвитку галузі, а також, безпосередньо, можливість розширення діяльності підприємства. Для останнього, необхідною умовою є можливість їх кредитування, що безпосередньо залежить від політики, яку проводить Національний банк України.

В останні роки ситуація у сфері вітчизняного інвестування також покращилась. Про це свідчать і результати опитування спрямованого на визначення ділових очікувань підприємств., яке в 2006 році вперше було проведене Національним банком. Воно показало, що більшість опитаних очікують зростання виробництва та реалізації своєї продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, планують розширення інвестиційних вкладень та збільшення кількості працюючих на своїх підприємствах. Крім того, респонденти дали позитивну оцінку можливості отримати банківський кредит, доступ до якого, донедавна, на їх думку, поліпшився.

Що свідчить про те, що процентна політика Національного банку, яка була спрямована на стабілізацію грошово – кредитного ринку та упередження розгортання інфляційних процесів за рахунок монетарного чинника, з метою створення сприятливих умов щодо залучення банками коштів населення та кредитами рефінансування була адекватною створеній ситуації. Так середньозважена фактична ставка за всіма інструментами рефінансування впродовж останніх років постійно зменшувалась. В цілому за рік середньозважена ставка за всіма інструментами рефінансування становила 11,53%, і впродовж більшої частини року була позитивною стосовно як фактичного, так і прогнозного рівня інфляції. Такій динаміці ставки сприяло зниження облікової ставки Національним банком з 9,5% до 8,5%.

Це дало можливість фізичним та юридичним особам активізувати свою кредитну діяльність. Так обсяги кредитування фізичних осіб, тільки в 2006 році збільшились в 2,34 рази – до 77,6 млрд. грн. Обсяги кредитів, наданих юридичним особам, зросли на 52,1% - до 165,2 млрд. грн.

Позитивна динаміка кредитних вкладень була зафіксована на фоні тенденцій до зменшення вартості позик – середньозважена ставка за кредитами в національній валюті зменшилась з 16,4% річних у грудні 2005 р. до 15,1 річних у грудні 2006 р. середньозважена процентна ставка за кредитами в іноземній валюті в умовах більш високого попиту на такі кредити зменшувалась нижчими темпами – з 11,7% річних до 11,5% річних. Інтегральна відсоткова ставка за кредитами зменшилась з 14,6 річних до 13,7%.

Проте, цільове призначення кредитів, дало можливість стверджувати, що в основному, кредити що брали суб'єкти господарювання були спрямовані не в сферу виробництва, а в торгівлю та посередництво.

Що ж стосується сьогодення, то в умовах посилення світової фінансової кризи і підвищення девальваційних очікувань щодо гривні, була порушена макроекономічна стабільність що зумовило реальний відтік ресурсів юридичних та фізичних осіб (- 7% та - 2,5%, відповідно) з банківської системи. Звичайно це стало обмежувачими факторами реального зростання обсягів активних операцій банків – хоча обсяги кредитування економіки у листопаді номінально

зросли на 8,6%. Однак зазначена зміна, як і у попередні місяці, носить технічний характер, оскільки відображає курсову переоцінку частки валютного кредитування (55,2% у структурі кредитів), яка відбулась у зв'язку із девальвацією офіційного курсу гривні до долара США. На тлі зростання обсягів гривневого кредитування (на 1,2%), обсяги валютного (обліковані за курсом 5,05 грн./дол. США) зменшились на 3,5%, внаслідок чого загальний обсяг кредитування, знизився на 1,2%.

Звичайно, не можна не згадати постійне збільшення соціальних виплат та інших виплат населенню протягом останніх років, яке привело до прискорення темпів зростання обсягу готівки поза банками. При цьому значно зріс обсяг видачі готівки з кас, в основному, зростання відбулося за рахунок виплат пов'язаних з оплатою праці й пенсій, а також виплати з рахунків за вкладами фізичних осіб та платіжними картками. Проте їх долі незначні.

Отже, в результаті аналізу, було доведено, що за останні 8 років значно зріс рівень приватного споживання в економіці. Таке зростання забезпечувалось передусім за рахунок використання бюджетних чинників, у наслідок чого посилювався фіскальний тиск. Ще в 2006 році коли відношення доходів зведеного бюджету до ВВП становило – 33,6%, і було найбільшим показником за період з 2000 року економісти попереджали про те що така політика збільшує ризики макроекономічного розбалансування і зростання бюджетного дефіциту, що може позначитись в майбутньому на окремих сегментах грошово – кредитного ринку. Нажаль саме це ми і спостерігаємо сьогодні.

Бібліографія

1. **Монетарний огляд 2008** // Департамент монетарної політики. [www/ bank/ gov. ua](http://www.bank.gov.ua)
2. **Річні звіти НБУ.** 2006,2007 роки/<http://www.bank.gov.ua>
3. **Державний комітет статистики України.** // www.ukrstat.gov.ua.
4. Кораблін С. . **Боргова стабільність гривні**// Дзеркало тижня № 46 (370)
5. Крищенко К. **Формування доходів населення в умовах економічного зростання**//Україна: аспекти праці. 2006.№8с.38–44.

6. **Ринок праці України 2006** - Аналітично – статистичний щорічник. К : 2007, с 280

7. **Економічна активність населення**. Статистичний збірник, К: 2007, с.229

Рецензент д. е. н., професор Євдокименко В.К.

УДК 369:351.84

МІСЦЕ ТА РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

М. Г. ОЛІЄВСЬКА

У статті розглянуто роль соціального страхування у соціальній політиці держави. Розкрито наукові розробки щодо сутності «соціального страхування», принципів його реалізації та функцій. Запропоновано поняття «соціальне страхування найманих працівників».

In the article the role of social security is considered in the social policy of the state. Scientific developments are exposed in relation to essence of «social security», principles of his realization and functions. A concept is offered «social security of the hired workers».

Ключові слова: соціальне страхування, державна соціальна політика.

Високий і надійний рівень потенціалу соціального страхування, є основою гарантій забезпечення соціальних пріоритетів в процесі ринкових перетворень та ефективного і цільового використання фінансових страхових ресурсів. Арсенал таких гарантій охоплює правові, економічні та організаційні аспекти. На жаль, окремі напрями соціального страхування як в теоретичному, так і практичному плані ще недостатньо опрацьовані. Формування фінансових ресурсів

©М. Г. Олієвська - аспірант Національного університету водного господарства